

# Jaarboek

Het Nederlands Valkeniersverbond  
„Adriaan Mollen”



1092 1093

HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND

„ADRIAAN MOLLEN”

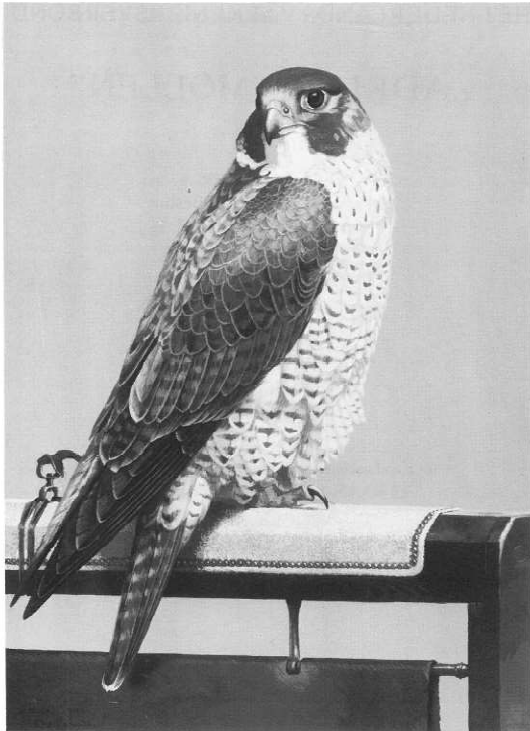
Opgericht in 1938  
Erkend bij Koninklijk Besluit  
van 10 september 1962

---

**JAARBOEK**  
1982/1983

Uitgave: Herfst 1983

tot stand gekomen met steun van het Jachtfonds  
en aangeboden aan leden en donateurs.



Stechvalk — Naar een schilderij van J. Kolman

2

juiste besluitvorming ten aanzien van een op dit punt te voeren beleid tot stand kan worden gebracht.

Het niveau waarop binnen onze vereniging valkerij bedreven wordt, is goed en gezegd mag worden dat dit zo grote cultuuroed door ons op waardige wijze in stand wordt gehouden. Dit op de juiste wijze beoefenen van de valkerij, waaronder begrepen een passende oogst bij de jacht, zal ongetwijfeld uitstralingseffecten op onze omgeving hebben, waardoor meer begrip voor de natuur, en wat daarin leeft, zal ontstaan.



Havik — Naar een perstekening van K. J. Anker

4

## Voorwoord

door J. Mollen

Het jachtseizoen 1982/83 zal voor velen van ons valkeniers de geschiedenis ingaan als een goed seizoen.

In de behoefte aan jachtvogels kon worden voorzien vooral dankzij onze zusterorganisatie DFO uit West Duitsland. De konijnenstand was redelijk tot goed en alleen de hoge vlucht op patrijs zal wegens moderne grondbewerking en veehouderij vooralsnog wel problematisch blijven.

Het weer was, hoewel soms wat nat, goed voor het beoefenen van onze sport en van de voor zoveel onbegrijpelijke bepaling „als de grond met sneeuw bedekt is” hadden wij geen last. Waarom toch zou iemand zo ongenueanceerd gezegd hebben, en vandaag de dag nog willen zeggen, dat het niet goed is om met de havik op konijn te jagen wanneer de grond met sneeuw bedekt is? Ondanks vele pogingen daartoe hebben wij nog steeds geen aannemelijke verklaring voor het waarom van deze bepaling ontvangen.

Dit jachtseizoen werd echter gevolgd door vele verontrustende berichten over vernietiging van roofvogels, met name van haviken en buizerds. Wij realiseren ons dat op velerlei gebieden situaties zijn ontstaan die menselijk ingrijpen en regelen wenselijk maken. Wij willen allemaal veel ruimte, mooie natuur met alles wat daarin thuishoort, werk, hoog welvaartsniveau, en ook willen wij dat die natuur en alles wat daarin leeft wordt bewaard voor onze nakomelingen. Zelfs deze korte opsomming maakt duidelijk dat ingrijpen en zaken regelen gewenst ja zelfs noodzakelijk is. Gezien echter de verscheidenheid in belangen en de soms grote tegenstellingen tussen korte en lange termijn planning, lijkt het uitermate moeilijk om tot een juiste besluitvorming te komen ten aanzien van het waar, hoe, enz. ingrijpen en regelen. Ingrijpen zou zo gemakkelijk gebaseerd kunnen zijn op de opvattingen en argumenten van diegenen die zich laten horen en gelden, terwijl die opvattingen toch zeer wel gebaseerd kunnen zijn op verkeerde inzichten, bijvoorbeeld als gevolg van een tekort aan kennis of het verkeerd stellen van prioriteiten.

Als valkeniers achten wij ons deskundig op het gebied van enkele roofvogelsoorten, hun leefwijzen, de aantallen waarin zij voorkomen en ontwikkelingen daarin, hun prooidieren, enz. Op basis van deze kennis denken wij dat diegenen die van mening zijn dat er te veel haviken en buizerds zijn, en er daarom (legaal of illegaal) een aantal vernietigd zouden willen zien, ongelijk hebben. Het vernietigen van haviken en buizerds is in de gegeven omstandigheden niet nodig en niet zinnig, omdat in de samenleving zoals wij die kennen de beoogde resultaten niet zouden moeten worden nagestreefd en omdat daarbij enige onjuiste argumenten worden gebruikt die getuigen van te weinig kennis van zaken. Het lijkt wel of een soort stemmingmakerij heeft gespeeld, die op zijn minst bevorderend heeft gewerkt voor de relatief omvangrijke vernietiging, welke heeft plaatsgevonden, van haviken en buizerds in het voorjaar van 1983: een vernietiging die wij valkeniers, die ook jagers en vogelbeschermers zijn, ten stelligste afkeuren. Wij hopen dat door overleg met alle betrokkenen een

3

## Ornithologisch jaarverslag 1982/1983

door J. D. M. Sual

Als wij terugzien op het achter ons liggend seizoen, kunnen wij dit als een geslaagd seizoen beschouwen. Het is zonder onoverkomelijke problemen verlopen. Wild om met de havik te jagen was aanwezig, hoewel hier en daar de stand van konijnen te wensen overliet. Om aan te geven waarom de stand van konijnen nu het ene jaar redelijk tot goed en het andere jaar minder is, ontbreekt het ons aan inzicht. Over patrijsen, het wild bij uitstek voor de Hoge Vlucht, zullen wij verder maar het zwijgen toe doen.

De jaarlijkse jachtdag in het Nationale Park „De Hoge Veluwe”, is dankzij de bereidwillige medewerking van de Bloederschap van Valkeniers en het bestuur van het Park, goed verlopen. Redelijk konijn was aanwezig en de vogels konden kansen worden geboden.

Hopelijk wordt er met gunstig gevolg door de Minister van Landbouw en Visserij gereageerd op onze brief, waarin werd verzoekt om aan valkeniers/havikiers andere eisen te willen stellen ter verkrijging van een jachtdiploma. Immers het is nogal vreemd, dat aan valkeniers de eis wordt gesteld om eerst te leren schieten alvorens zij met hun jachtvogel op klein wild kunnen vliegen. Veel beter zou het zijn om valkeniers het theoretische gedeelte van het jachtexamen te laten halen en in aansluiting een jachtdiploma te verstrekken, waarna men een jachtakte, uitsluitend voor Valkerijdoeleinden kan verkrijgen.

De indruk dat wij met ons opleidingssysteem op de goede weg zijn - hoewel men naar beter en meer perfectie moet blijven streven -, blijkt wel uit het feit dat ieder jaar de nieuw aangenomen vogelvoerende leden - met een jonge vogel - betere resultaten bereiken. Tevens wordt de „drempel” om bij hun oude mentoren te rade te gaan gelukkig steeds meer overschreden. Immers niemand is zonder fouten en wij hoeven ons niet te schamen deze als zodanig te erkennen. Ook een mentor leert nog bij iedere nieuwe vogel.

Jammer is het, dat nog steeds het ontwerp van de nieuwe Vogelwet de Staten-Generaal niet is gepasseerd. De oorzaak hiervan is voor een buitenstaander moeilijk aan te geven. Om het ongeregistreerd houden van jachtvogels uit te bannen, is het noodzakelijk dat de wet spoedig gaat vigeren.

De illegale vervolging van roofvogels en vooral van de havik zijn bekend. De jaren van roofvogelbescherming en van bewustwording van hun plaats in de natuur, dreigen weer teloor te gaan. De meest afgrijpselijke verhalen doen de ronde. In enkele gevallen heeft de politie kunnen optreden. Wij moeten niet sehromen om gevallen van vervolging die ons bekend zijn, aan te dragen bij justitie. Over deze kwalijke zaak is elders in het jaarboek meer geschreven.

5

Met de slechtvalk gaat het goed. In kweekstations worden grote hoeveelheden gefokt, hoewel de resultaten in 1983 slechter zijn dan in 1982. De oorzaken daarvan kan men niet direct aanwijzen. De stand van de wilde populatie is zeker goed. Overal waar de slechtvalk vanouds broedvogel is, neemt het aantal toe, waarbij erg goede resultaten in Groot-Brittannië aangetoond worden. De stijging op het vaste land van Europa is minder spectaculair, maar toch zeer hoopgevend. De term „bedreigde soort” gaat voor de slechtvalk gelukkig steeds minder op en mag binnenkort zelfs vergeten worden. Kweekstations in Europa en Noord Amerika dragen met behulp van valkeniers bij aan de uitzet van gekweekte exemplaren in de vrije wildbaan. Inmiddels zijn aldus uitgezette slechtvalken in de vrije wildbaan tot broeden gekomen, een geruststellend en hoopgevend resultaat, dat tegenstanders van dit terugplaatsen tot herziening van hun argumenten noopt.

De laatste jaren zijn er enkele administratieve zaken, ter verkrijging van een jachtvogelvergunning, drastisch veranderd. Wil men een jachtvogel uit het buitenland verkrijgen en invoeren, dan wordt er door het Ministerie van Landbouw en Visserij een uitvoerverklaring geëist van het verantwoordelijke Ministerie uit het land van herkomst, waaruit blijkt dat er geen bezwaren bestaan tegen uitvoer van een vogel naar Nederland. Tevens wordt die vogel op de Vogelvergunning J vermeld. Ik geloof dat dit een goede zaak is, immers een veelgehoord argument kan hiertoe weerlegd worden, namelijk als dat valkeniers de hand in illegale uithorring zouden hebben.

#### De Hoge Vlucht

Wij ontvingen bericht van A. Biemans, W. Bus, H. Dijkstra, Th. Velthuisen jr., W. van de Vlasakker, E. Wierda en J. van de Wall. In hun bezit waren:

11 valken	10 in de muilt	11 hebben gejaagd	9 hebben prooi geslagen
(3 ♂ - 8 ♀)	(3 ♂ - 7 ♀)	(3 ♂ - 8 ♀)	(2 ♂ - 7 ♀)

Eén vogel werd losgelaten.

Vooral Biemans, Dijkstra en Wierda behaalden goede resultaten. De patrijzenstand in Nederland, hoewel Dijkstra bericht dat in enkele van zijn gasterreinen de stand beter is geworden, is van dien aard dat de aanblijfschap op patrijzen moeilijk beoefend kan worden, waar echter tegenover staat dat de jacht op kraai (de valk als vuistvogel) in deze tijd een prachtig alternatief is, dat voor veel spektakel zorgt. Ik citeer uit een enthousiaste brief van Biemans: „De vogel had 'n vlucht gemaakt op kraaien, doch ze konden zich na enkele stoten in veiligheid brengen in een klein bosje.

Ik kon er niet vlug genoeg bij zijn en de valk vloog naar de auto en ging op het dak zitten. Ik liep richting kraaien, doch deze vlogen naar een ander klein bosje, ± 200 meter verder. Toen ik op een afstand van ongeveer 150 meter van de kraaien was en er één opvloog, zwaaide ik met de handschoen naar de valk. Deze zat nog steeds op het dak van de auto, ongeveer 300 meter van mij verwijderd. De valk reageerde hier onmiddellijk op. Toen de vogel dicht bij mij was, liep ik verder richting het bosje, waar de kraaien zaten. De valk

6

#### De Lage Vlucht

Over het algemeen hadden we over de konijnenstand niet te klagen. De hoge temperaturen van de afgelopen winter zorgden er echter voor dat wij al vroeg in het voorjaar met drachtige moeren en wentsels te maken kregen. Om dan het jachtseizoen voort te zetten, is niet weidelijk, zelfs niet wanneer bijvoorbeeld Staatsbosbeheer verzocht om door te gaan in verband met konijnschade. Het risico een zogende moeder te slaan is te groot. Jonge konijnen laten verhoeren heeft niets van doen met weidelijkheid, jagen en havikerij.

Bericht mocht ik ontvangen van: Mevr. O. Cloppenburg, A. van Arendonk, L. van Asperen, A. Biemans, J. Biemans, W. Bus, H. Dijkstra, B. Ehlert, J. Fleskens, J. van Gerven, S. Haantjes, F. Helthuis, H. van de Heuvel, B. Horck, W. Huyskens, R. Köhler, J. Kolman, J. Mollen, G. J. van Nie, A. Simonis, L. Sterken, P. Teunissen, Th. Velthuisen sr., Th. Velthuisen jr., W. van de Vlasakker, J. de Vries en E. Wierda.

In ons bezit waren:

33 haviken	28 in de muilt	weggevlogen c.q. losgelaten	4 doodgegaan
(6 ♂ - 27 ♀)	(5 ♂ - 23 ♀)	(1 ♀)	(1 ♂ - 3 ♀)

32 haviken hebben gejaagd	32 haviken sloegen prooi
(6 ♂ - 26 ♀)	(6 ♂ - 26 ♀)

Goede resultaten bereikten Van Arendonk, A. Biemans, Ehlert, Van Gerven, Haantjes, Helthuis, Köhler en Mollen. Iets hoger scoorden Van Asperen, Bus, Dijkstra, Fleskens, Huyskens, Kolman, J. de Vries, Wierda en uw kornieschrijver.

Mevr. Cloppenburg had met haar 14 jaar oude tarsel veel succes op houtduiven, wat een moeilijke prooi blijft. G. J. van Nie haakte succes op allerlei soorten vliegwild, waarbij zijn havik knappe staaltjes van kunnen liet zien.

Van Asperen geloofde zijn ogen een keer in het duin niet. Hij schrijft: „Tijdens een outing in het Middenduin, na een mislukte vlucht op konijn, vloog de havik plotseling uit een den naar iets wat ongeveer 150 meter verder was. Dat iets bleek een vos te zijn, die met een kopgreep geslagen werd. De vos maakte sprongen van zeker een meter hoog. Voordat ik echter bij havik en vos kon zijn, moest de havik loslaten. Dat gebeurde zo'n 10 meter voor mij; net iets te kort. Gelukkig mankeerde de vogel niets. Met een vos had dat ook anders uit kunnen pakken.”

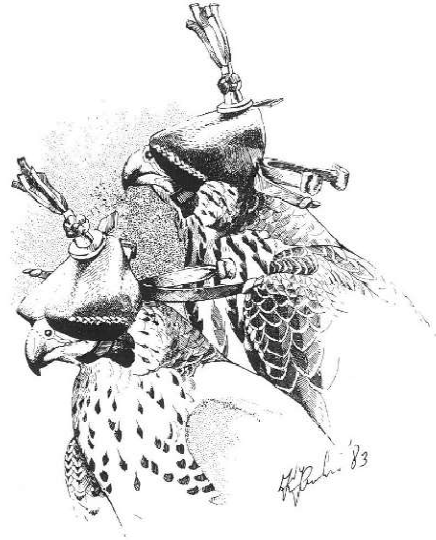
J. de Vries schreef mij het navolgende:

„Op 26 november 1982 waren we met het havikswijf aan het jagen in een zwaar bosvak met hoge larixdomen. Het wijf had net een konijn nagejaagd en

8

wachte laag om mij heen aan. Het bosje had een oppervlakte van ongeveer 1 are en had een langgerekte vorm. Ik liep in op de kraaien en als de valk goed stond, werden de stoten afgegeven, doch de kraaien konden zich steeds bijtijds in het bosje teruggooien. De valk had veel macht en steilde steeds hoog op. Wanneer ik aan de ene kant van dit bosje de kraaien er uit had, vielen ze weer in aan de andere kant. Op het laatst werden de kraaien zo bang, dat ik ze bijna met de hand kon pakken. Toen de valk ongeveer 30 stoten had gemaakt, beging één kraai de fout uit het bosje te vliegen. Na twee stoten was het bekeken en kon de valk - die inmiddels de snavel open had - een volle krop in ontvangst nemen”.

De slechtvalk van Bus werd tot twee keer toe door boeren met de hand van kraaien afgetrokken. Voor het moreel van de valk jegens kraaien was dit natuurlijk niet zo best, maar het had nog erger gekund.....



Pensekening van K. J. Anker

7



Tarsel - Foto: Peter Otten

gemist. Meestal gaat ze direct hierna omhoog, naar de boomtoppen, om het konijn eventueel van bovenaf weer aan te jagen. Dit was ook nu weer het geval. Zij hevig geconcentreerd boven in een boom en wij op de grond proberen het konijn weer uit de dekking te krijgen. Plotseling verschijnt een mooi, sterk, rood wijf boven in de lucht en stort zich zonder enige aarzeling op mijn vogel. Even een hevig gekekker, een sprong opzij, en de schermutseling is voorbij. Dan ziet de wilde havik ons staan en verdwijnt. De aanval had kennelijk niet veel indruk gemaakt, want de vogel sloeg daarna toch nog twee konijnen.”

#### Buitenlandse leden

Uit België liet niemand iets van zich horen. Dat betreurt ik ten zeerste, aangezien er door de jaren heen toch een band met velen van ons is gegroeid. Het zou fijn zijn weer eens van hen reacties te mogen ontvangen en om te weten hoe het er met de Valkerij in België voorstaat.

Van Cramer (BRD) mocht ik wel bericht ontvangen. De sperwerman is dit jaar overgegaan op de roodstaartbuizerd. Het moet voor hem een grote overgang zijn geweest van een nerveuze, actieve vogel naar een rustige, persoonlijke vogel. Het zal hem niet onwelgevallig zijn. De buizerd was, als ze in geschikte velden kansen kreeg, goed op konijn.

#### Kweek

A. Biemans had zijn valk met de tarsel van Wierda samengezet. Door omstandigheden is van deze poging echter niets terecht gekomen. Bus had een koppel samengezet, waaruit drie eieren zijn voortgekomen. De eieren bleken onbevruucht. Van Arendonk heeft zijn valk nog steeds uitgeleend.

Verder is er nauwelijks nieuws te melden van het kweekfront. De werkzaamheden van de commissie, die zich met kweek bezighoudt, zijn momenteel van zeer bescheiden aard.

9

## Het asielwerk

De hieronder genoemde F-vergunninghouders stuurden mij een verslag: A. Biemans, W. Bus, O. Bijsterveld, H. Dijkstra, B. Ehlert, J. van Gerven, S. Haantjes, A. Klees, J. Kolman, J. Mollen, G. J. van Nie, L. Sterken, P. Teunissen, Th. Velthuizen sr., W. van de Vlasakker, J. de Vries en J. van de Wall.

Zoals tijdens de laatste algemene ledenvergadering is afgesproken, zouden de gegevens verstrekt worden over dezelfde periode als in gebruik bij het Ministerie van Landbouw en Visserij, en wel van 1 september tot 1 september daaropvolgend. Het is jammer dat niet alle leden, in het bezit van een F-vergunning, zich hieraan gehouden hebben, zodat we nu een enigszins vertekend beeld krijgen.

In ons bezit waren:

Dagroofvogels					
soort	aantal	losgelaten	dood/afgemaakt	nog in bezit	afgegeven
torenvalk	65	40	19	4	2
sperwer	56	32	19	4	1
buizerd	50	32	15	1	2
havik	15	7	3	2	3
bruine kiekendief	6	3	1	2	
boomvalk	3	1	1	1	

Uilen					
soort	aantal	losgelaten	dood/afgemaakt	nog in bezit	afgegeven
ransuil	24	14	10		
bosuil	16	9	4		3
steenuil	11	5	3	2	1
kerkuil	8	4	3		1
velduil	7	2	5		
dwergooruil	1			1	

Een totaal van 195 dagroofvogels, waarvan er 115 losgelaten konden worden. Ook kwamen 67 uilen in ons bezit, waarvan er 34 vrijgelaten konden worden. Procentueel liggen de uilen wat betreft in vrijheidstelling achter ten opzichte van de dagroofvogels.

Klees kreeg een grote Scandinavische sperwer in zijn bezit, die weer vrijgelaten kon worden.

10

## Diversen

Het verheugt mij dat een groot aantal aspirant-vogelvoerende leden mij een zeer uitgebreid verslag van hun activiteiten heeft toegezonden. Hele boekwerken zijn het geworden, waarbij de zaken keurig op een rijtje staan. Men geeft er blijk van over de zaken na te denken. Ik hoop dat zij dat continueren, zeker wanneer zij tot de groep van vogelvoerende leden zijn toegetreden.

Huyskens zag een slechtvalk in zijn veld van een groot Scandinavisch type.

Biemans was getuige van het feit dat, nadat zijn slechtvalk een meerkoet had geslagen, een ruigpootbuizerd deze van de valk probeerde af te pakken. Voorts meldde hij dat hij regelmatig smellekens en sperswers in zijn veld had waargenomen.



Smelleken — Pentekening van K. J. Anker

Tot slot zou ik willen beëindigen met te concluderen, dat de „know how” op het gebied van zowel hoge als lage vlucht in de breedte toeneemt, anders valt niet te verklaren waarom 32 jagende haviken (van de 33) prooi sloegen en van 11 jagende valken (van de 11) er 9 succes hadden.

Steenuil — Foto: Peter Otten



11

## Spaniels bij de havik

door B. L. Boers

Er zijn meer dan tweehonderd jachthondenrassen op de wereld, allemaal gefokt voor een specifieke manier van jagen in een bepaald type terrein. Het is aan ons, om er diegene uit te kiezen, die het beste bij onze jachtmethode, jachtveld, karakter en smaak past. Zo zijn er voor de jacht met de havik diverse rassen in gebruik, die allen redelijk tot goed voldoen. De rasgroep van de spaniels is daar één van. Verwacht in dit artikel dan ook geen pleidooi voor spaniels als alleen zaligmakend ras. Ieder ras heeft zijn voor- en nadelen. De voor- en nadelen wat spaniels betreft, wil ik proberen te beschrijven.

Bezien we de manier van werken van de spaniels enerzijds, en de groep staande honden, zoals de grote staande honden (Duitse korthaar, -langhaar, -draadhaar enz.) en de kleine rassen (herdwachtel enz.) anderzijds, dan valt het uiteraard in de eerste plaats op, dat spaniels niet voorstaan en de andere rassen wel. Sommige mensen zullen daar direct aan toevoegen: „Dat is dan ook het grote nadeel van een spaniel, en bovendien is te nog eigerwijs ook”. Goed beschouwd valt zowel het één als het ander echter nogal mee.

Om met het eerste te beginnen, een spaniel staat inderdaad niet voor. Wanneer hij echter werkt zoals het behoort, is dat ook niet nodig, soms zelf een voordeel. Een spaniel behoort het terrein links en rechts van de jager systematisch af te zoeken zonder zich daarbij buiten gewoontesafstand te begeven en ongeacht de windrichting. Voor de geweerjager betekent dit links en rechts maximaal vijftientwintig meter. De haviger kan hier meestal nog wel wat meters aan toevoegen, hetgeen de praktische uitvoering alleen maar gemakkelijker maakt. Met nadruk gaat het hier om de Engelse werkwijze, maar daarover straks meer. Binnen dit bereik wordt, als het goed is, alle wild opgestoten. „Omdat de hond niet voorstaat, kan ik mij niet in de meest gunstige positie opstellen, en zodoende mijn havik geen optimale kans geven”, zegt men vaak. In de jaren dat ik met spaniel en havik joeg, heb ik dat echter maar in één situatie als een gemis gevoeld, nl. bij het invliegen van een jonge havik. In het geval van oudere, meer geroutiniseerde vogels, heb ik de plotseling opduikende kansen, en het daarmee gepaard gaande spektakel, altijd zeer op prijs gesteld. Misschien heeft mij dat een aantal konijnen in de tas gescheld, maar daarvoor in de plaats ontbraken vaak saai voorspelbare vluchten met te gemakkelijk resultaat. Net als ieder ander heb ik er altijd een hekel aan gehad zonder wild thuis te komen, maar de hoeveelheid hoeft niet noodzakelijkerwijs zo groot mogelijk te zijn. Men kiest niet voor een havik als meest effectieve manier om zo veel mogelijk konijnen binnen te brengen. Daar zijn wel andere methoden voor. Sportieve vluchten, op z'n tijd een geslagen prooi als beloning voor de vogel en wat wild in de pot voor de haviger, is toch voldoende. Bovendien, ga eens na: wanneer lukt het een staande hond werkelijk om konijnen voor te staan? Slechts in het geval van takkenbossen en verspreide dekking met vrij kaal terrein ertussen. In aaneengesloten dekking zoals heu, gras, vliegdennetjes etc. laat geen konijn zich blokkeren door een staande hond, maar sluip er meestal, vaak ongezien, tussen uit richting hol. Die kans geeft een spaniel het niet. Geen kwestie van kruip door, sluip door, maar rennen voor je leven.



Jachtkameaden — Pentekening van J. Kolman

12

13



Het levendige karakter van het spanielwerk sluit wonderwel aan bij het impulsieve karakter van de havik. De vogel is voortdurend alert en blijft gespannen de hond in het oog houden. Daardoor is ook de havikier meer gespannen en blijft er leven in de brouwerij ook wanneer er eens een poosje geen wild gevonden wordt. Indien dan ook nog in ogenschouw genomen wordt dat voor een goede spaniel geen dekking te dik, te scherp of te ruw is, dat u geen bosjes af hoeft te kloppen waar uw hond maar voor blijft staan, dan staan tegenover dit „niet voorstaan“ zeker de nodige voordelen.

Nu het tweede veel gehoorde bezwaar. Zijn spaniels niet te eigenwijs en moeilijk af te richten? Jazeker, wanneer u het Engelse type werkspaniel wilt africhten op de manier van Duitse jachthondenrassen, dan kan het soms heel moeilijk gaan. Pakt u ze echter aan op de voor hen geschikte manier, dan blijken ze helemaal niet zo moeilijk. Zonder er al te diep op in te gaan, komt het hier op neer dat u een spaniel weliswaar consequent en zonder over u te laten lopen, moet behandelen, maar dat u meer bereikt met een vriendelijke, rustige, soms zelfs speelse manier van trainen dan met drilltraining. Daarentegen kan ik me nooit aan de indruk onttrekken dat wanneer je tegen een Duitse hond vriendelijk bent, hij daaruit de conclusie trekt dat je seniel geworden bent en hij dus prompt zijn eigen gang gaat. U merkt wel dat ik niet zo best met Duitse rassen om kan gaan, en dat is ook zo. Voelt u zich lekker bij uw Duitse jachthond en jaagt u er prettig mee, maar halen daarentegen spaniels u het bloed onder de nagels vandaan, dan lijkt me de conclusie eveneens duidelijk.

Resumerend: afhankelijk van uw terrein, van het afwegen van voor- en nadelen, en van een kritische beschouwing van uw eigen karakter, kan een spaniel misschien voor u een prettige en effectieve jachthond zijn.

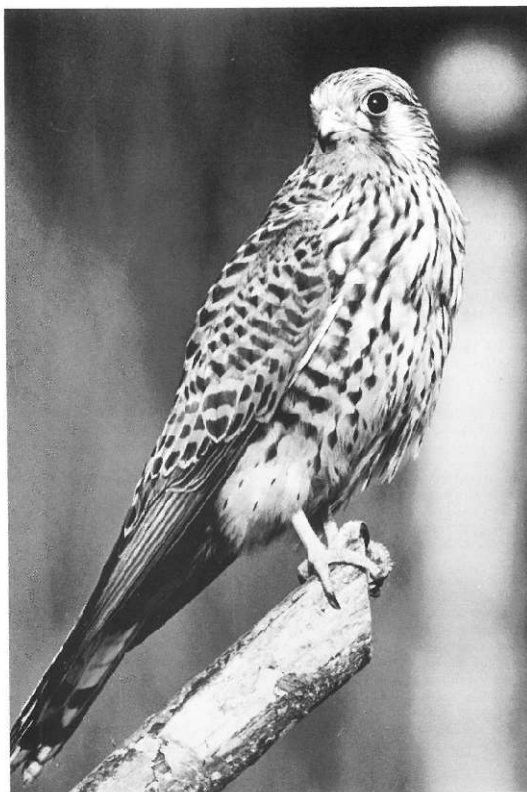
Heeft u na rijp beraad besloten het met een spaniel te gaan proberen, dan staan u in principe elf variëteiten ter beschikking. Negen daarvan zijn echter zo ver weggefokt van het oorspronkelijke gebruiksdoel, dat er geen enkele garantie meer bestaat, dat de hond die u aanschafft, nog enige mate van jachtaanleg in de aderen heeft. Hoewel ze er soms aantrekkelijk uit zien, kunnen we ze voor ons doel dan ook gevoelig vergeten.

Ook bij de overblijvende twee variëteiten, de Engelse Cockerspaniel en de Engelse Springerspaniel, moet men goed uitkijken waar en wat men aanschafft. De Engelse Cockerspaniel valt uiteen in drie hoofdgroepen (met alle overgangen daartussen). We kunnen onderscheiden: 1. op exterieur gefokte honden, 2. op jacht gefokte honden volgens Duits en Oost-Europees reglement, 3. op jacht gefokte honden volgens Engels georiënteerd reglement. Groep 1 is voor ons doel niet interessant. Groep 2 bestaat uit luid op spoor jagende, roofwild-scherpe, brakachtige spaniels en is voor ons doel ook niet ideaal. Ze jagen veel te ver en vanwege hun voorliefde voor sporen niet systematisch. Blijft over groep 3. Het vervelende is echter, dat er in Nederland geen fokker is die gericht op jachtaanleg fokt, hoewel er af en toe nog redelijke honden van Nederlandse fokkers in het jachtveld verschijnen. Wil men echter zo weinig mogelijk risico nemen, dan zal men een hond uit een Engelse jachtstam moeten importeren. Deze uit Engeland afkomstige werkcockers zijn meestal niet mooi, maar ze jagen geweldig en zullen uitstekend bij de havik voldoen. De Engelse Springerspaniel valt uiteen in twee duidelijk te onderscheiden groepen. Ten eerste de op exterieur gefokte honden, ten tweede de op jacht

gefokte honden. Tussen deze twee groepen bestaat in de praktijk een vrij rigoruze scheiding. Groep één is wederom voor ons doel niet geschikt. Groep twee is wat werk betreft uitsluitend Engels georiënteerd. Gelukkig zijn er nogal wat op werk gefokte Springers in Nederland en is er ook een aantal fokkers, dat zich specifiek toelegt op het fokken van dit type spaniel. Weliswaar is het niet zo, dat er altijd volop pups voorhanden zijn, maar met wat geduld is er toch wel aan goede in Nederland gefokte honden te komen. Overweegt men bovendien import uit Engeland, dan is de keus en het aantal fokkers ook daar veel groter bij de Springers dan bij de Cockers.

Voor inlichtingen betreffende spaniels kunt u zich richten tot de betreffende rasverenigingen. Voor de Cockers is dat de Nederlandse Spanielclub, Westende 114, Voorburg, tel. 070-874725. Voor de Springers de Engelse Springerspanielclub in Nederland, p.a. aan de schrijver: Harskampweg 13, Hoenderloo, tel. 05768 - 514. Deze verenigingen kunnen u verder inlichten over literatuur, training, nesten e.d.

14



Torenvalk — Foto: Peter Oenen

## De landelijke „werkgroep roofvogels en uilen“

door G. J. van Nie

### Historie.

Na een sluimertoestand van enige jaren is de „Werkgroep roofvogels en uilen“ in 1982 weer ontwaakt. De groep is opgericht in de periode rond het „Natuurbeschermingsjaar“ 1970, toen de verzieking van het milieu met niet-afbrekbare bestrijdingsmiddelen de overheid zorgen baarde. Als graadmeter voor deze belasting stonden dieren aan de top van de voedselpyramide zeer in de belangstelling. Roofvogels zijn bijzonder geschikte bio-indicatoren. Toen onder het beziend voorzitterschap van de toxicoloog Professor Koeman in 1973 het gebruik van DDT verboden werd, verflauwde de activiteit van de werkgroep, waarin H. J. Slijper ons Verbond vertegenwoordigde. (J. H. Koeman was in die jaren ook lid van „Adriaan Mollen“ uit belangstelling voor een ander aspect van zijn gevederde bio-indicatoren). In verband met de internationale Roofvogelconferentie in Thessaloniki, in 1982, was er weer behoefte aan inschakeling van dit gezelschap. Ons lid, de heer C. de Bruin, directeur van „Vogelbescherming“, was inmiddels voorzitter en hij was het, die op herbezinging aandrong.

### Samenstelling van de werkgroep.

De groep is samengesteld uit vertegenwoordigers van Sector Gebiedsbescherming en Soortenbehoud (L.V.), Faunabeheer, Staatsbosbeheer, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Natuurmonumenten, Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, Vogelbescherming en Adriaan Mollen. Henk Slijper wilde om gezondheidsredenen niet langer zitting hebben en schrijver werd door het Bestuur van het Verbond als zijn opvolger aangewezen. C. de Bruin droeg het voorzitterschap over aan Drs. S. Woldhek, bioloog en staafmedewerker van Vogelbescherming.

### Taak en werkwijze.

De taak van de werkgroep is om - gevraagd of ongevraagd - bepaalde problemen rond roofvogels te (laten) inventariseren, zodat op basis van recente en volledige informatie oplossingen voor de problemen kunnen worden gezocht. Uitvoering van deze taak vergt de medewerking van een groot aantal personen en instanties: mensen met een specialistische kennis over b.v. de regionale roofvogelstand, revalidatie, handel, vergiftiging, enz. en instanties die bij de uitvoering van het beleid betrokken zijn. De inbreng van de deskundigen ligt voornamelijk op het terrein van hun eigen specialisme; de instanties hebben met alle ter discussie staande problemen te maken. De werkgroep vraagt per discussie-onderwerp enkele deskundigen - al dan niet uit haar eigen midden - om een analyse van het probleem. Aan de hand daarvan wordt door de werk-

17

groep een eventuele oplossing geformuleerd. Deze oplossingen worden vervolgens niet de analyse aan alle betrokkenen en belangstellenden toegezonden. Op het gebied van de financiering legde de groep al enige inventiviteit aan de dag.

Een aantal problemen vraagt om nadere bestudering: schadelijke neveneffecten van bestrijdingsmiddelen, vervolging, vangst en handel, prepareren, in- en doorvoer, revalidatie, het fokken, recreatie, veranderingen in het landschap, beheerproblemen en (her)introductie. Alle tegelijk aanpakken kan niet. Prioriteiten moeten gesteld worden. Besloten is allereerst te werken aan een mogelijke oplossing voor de vervolging.

#### Vervolging.

De invloed - of de vermeende invloed? - van roofvogels op de stand van hun prooidieren staat aan de basis van de huidige vervolging, die niet schijnt te kunnen worden afgedaan met de overigens terecht constatering dat deze bij de wet verboden is. Door gebrek aan inzicht in de prooidierenstand in Nederland is de invloed hierop door roofvogels moeilijk aan te geven. De Duitse jachtstatistiek is een gebrekkig hulpmiddel, maar vormt tenminste enigszins een basis, die in Nederland ontbreekt. Onze ornithologische Jaarverslagen geven zelfs meer informatie. Ondanks steeds terugkerende jammerklachten van de samensteller over toenemende milieuverarming zien we hierin een stijging van het aantal geslagen prooien per getreide havik. En dat terwijl tegelijkertijd de wilde havik toeneemt. Deze stijging wordt ook door andere factoren beïnvloed, zoals toenemende kwaliteit van de havikier, maar er blijkt toch niet direct uit dat de wilde havik onze jachtvelden ontvolkt heeft, dank me. Toch zien veel jagers, niet geremd door inzicht, die wilde havik vaak als enige oorzaak van hun wat minder gevulde weilas. Sommige natuurbeschermers, al evenmin door kennis gehandicapt, ontkennen alle invloed van predatoren op prooidier aantallen. Waar ligt de waarheid? Dr. P. Opdam en Drs. S. Woldhek stellen een overzicht samen over deze invloed, waarna de werkgroep een advies tracht uit te brengen aan betrokkenen.

Eenzijds zullen jagers dan misschien hun visie op roofvogelbescherming drastisch moeten wijzigen. Anderzijds zullen natuurbeschermers de blik niet mogen afwenden wanneer zou blijken dat de invloed van een predator in incidentele gevallen niet acceptabel is.

18

en je daarom des te meer doet beseffen dat ze er niet meer is. Zo rijgen de dagen zich tot weken, terwijl je aanvankelijke hoop geleidelijk verflauwt. Na drie weken krijg ik een geheimzinnig bericht.

Iemand heeft een vogel met bellen gezien maar ik mag „iemand” niet benaderen, want hij staat in vogelkringen slecht bekend. Het gaat echter om mijn havik, dus ik zoek de man op. Het is voor mij niet moeilijk uit zijn verhaal op te maken, dat hij mijn havik gezien heeft. Het is een vogelkenner en veel haviken met bellen vliegen er nu eenmaal niet rond. Het is 10 kilometer van de plaats waar ik haar verloren heb. De hoop bloeit op, ook al vond de waarneming 5 dagen eerder plaats. Tot dan leed de havik nog. Zoeken heeft echter weinig zin, het is te lang geleden en de biotoop is niet geschikt. De vliegrichting wijst naar een paar duizend hectaren groot natuurreservaat.

Weinig bemoeidgend dus, maar ik vertel toch maar weer mijn verhaalje aan politie-korpsen enz.

Naarmate de tijd verstrijkt, vervliegt opnieuw mijn hoop, tot, vijf weken, na de eerste waarneming, ik opnieuw een melding krijg, niet geheimzinnig deze keer, wel vreemd. De politie uit een veel verder gelegen plaats, dan waar de havik gezien is, zegt bericht te hebben ontvangen van iemand die eigenlijk zijn naam niet kwijt wil. Waarom? Ik zal het nooit weten. Wel heb ik de man opgezocht en hij wees naar een tegenover zijn huis gelegen bosje van ±3 hectaren. Het was drie dagen geleden vertelde hij, en deed er verder het zwingen toe. Zijn buurman hield postduiven en even later vond ik plukresten daarvan onder de bomen. De havik was nergens te bekennen en de angst sloeg mij om het hart.

Twee kilometer verderop begon het natuurreservaat. Ik denk dat ik toen de moed helemaal verloor.

Het was inmiddels eind oktober, dus de havik was al acht weken weg en had tenminste 30 km afgelegd. Je droomt dan maar over in het wild broedende haviken met bellen in plaats van aan een dode. Ze zou immers haar natuurlijke schuwheid wel hervonden hebben en zich niet door haar vijand nummer één laten verrassen?

Als iemand weet hoe een havik eruit ziet, is het de jachtopziener, in wiens gebied ik tweemaal per week jaag. Hij ziet haar dan immers. Dus toen hij één december belde en mij bijna gelastte onmiddellijk naar de jacht te komen omdat er een havik met bellen was gezien, twijfelde ik niet. Aan de andere kant wil je het niet geloven om jezelf een zoveelste teleurstelling te besparen. Ik overtrad toen alle snelheidsbepalingen en om tien uur 's morgens keek ik naar een havik met bellen, die op een neer vliegend over een fazantenvoorplaats, trachtte er een te verschalken. Was het de mijne of behoorde ze niemand meer? Ik had haar wel zes jaar in mijn bezit gehad, dat zag ik wel. Het geïsoleerde bosje van twee hectaren waarin ze vertoefde bestond uit kale, tien meter hoge populieren met als bodembedekking kleine sparren, braamstruiken en brancinetels, ideaal als schuil- en voerplaats voor fazanten.

Telkens weer liet de havik zich in de ruigte vallen, echter zonder succes. Ik schaamde me bijna.

Ik had tijd genoeg om een strijdplan te trekken, dichtbij kon ik immers toch niet komen. Het omliggende terrein was open, begrensd door de buitenwijken van een dorp, een snelweg, grote open weidegebieden en tenslotte door het bewuste natuurreservaat. Juist aan die kant stelde ik mij op om te voorkomen, dat de havik de uitgestrekte bossen weer zou opzoeken en toen kon het lange wachten beginnen.

20



Steenuil met prooi — Pertekening van K. J. Anker

## „Beter één op de hand, dan tien in de lucht”

door J. M. A. L. J. Fleskens

Foutloos het vluchtbedrijf uitoefenen zullen wij geen van allen doen; ikzelf vorm daarop tenminste geen uitzondering. Grote fouten maken is natuurlijk dom, want die resulteren in het verlies van de vogel door sterfte of wegvliegen. Dat laatste is mij overkomen.

Hoewel ik mijn falen moeilijk toegeef, wil ik eerst even ingaan op de door mij gemaakte fouten.

Half augustus van dat jaar waren de pennen droog en werd mijn zesjarige havik uit het muithuis gehaald.

Mijn eerste fout was het herinacringsvermogen van de vogel voor zeechheid verslijten. Natuurlijk herkende de havik haar sprenkel, het riek in dezelfde auto, haar vertrouwde omgeving met dezelfde mensen, de hond enz., maar daarom was ze nog niet zegg.

Haar jachtgewicht kende ik natuurlijk, maar de tweede inschattingsfout maakte ik toen ik aan de lange lijn ging vliegen. De havik toonde al interesse bij het zien van de opgerolde lijn. Wat er nu ging komen herkende ze immers: klein stukje vliegen, grote beloning! Alleen bij jonge vogels kun je appél afleiden tijdens het vliegen aan de lijn.

Alles leek dus slechts perfect toen ik haar voor het eerst losliet en de gevolgen lieten zich raden. Een pracht gezicht, zo'n pas uitgemeite havik boven in een boom. Je kunt er uren naar kijken en dat deed ik dan ook.

De derde essentiële fout maakte ik enige dagen later. Ik nam extra voorzorgsmaatregelen voor het geval haar appél weer zou aflopen. Ik wist dus dat die kans bestond maar was niettemin van plan de havik los te laten. Dom natuurlijk en dat zou ik weten ook.

Prachtig steilde ze op, die warme woensdagmiddag 3 september en vanaf haar hoge zit ontging er weinig aan de donker-oranje ogen.

Maar toen een traktor onder haar door reed was het gedaan. De havik verhiel zich boven de boomtoppen en verdween in de richting van een groot recreatiegebied. Nog even maakte ik mezelf wijs, dat ik haar spoedig terug zou vinden, maar geleidelijk voel je de wanhoop in je opkomen. Ineens hoor je overal bellen, laat iedere kraaiachtige weten dat er ergens een havik zit. Wroeging begint te knagen en (nu het te laat lijkt) neem je je van alles voor.

En zo verstrijpen de eerste uren met vruchteloos doorkruisen van eindeloos lijkende bossen. Pas wanneer je weer in de auto stapt, word je je ervan bewust, dat de havik er echt niet meer is, onvoorstelbaar.

Thuis bel je politiekorpsen, jagersverenigingen, boswachters en wacht daarna tot de volgende dag het eerste licht weer naar binnen valt. Je gaat langs een leeg hoog riek en een lege sprenkel opnieuw naar het bos en loopt tot je alle paad 5x gekruist bent en iedere vogel een havik lijkt.

Later, weer thuis, ruim je de sprenkel op en wordt het aas ingevroren en 's avonds passeren ongevraagd alle gemaakte fouten de revue. Het lange machteloze wachten begint, tijd, die voorheen geëchtelijk met „havik” gevuld was

19

Vooralsnog wilde ik haar beletten prooi te bemachtigen. Ik bleef zo dicht mogelijk, rond de dertig meter, in haar buurt, zodat ze gedwongen werd haar aandacht te verdelen tussen prooi en vroegere meester. En zo kreeg ik weer volop gelegenheid mijn gedachten de vrije loop te laten. „Beter één vogel in de hand, dan tien in de lucht”, dacht ik. En dan al die fouten, die ik had gemaakt.

Onderwijl koesterde de havik zich met opgetrokken vang in de winterzon, terwijl ik stond te kleumen.

's Middags probeerde de havik het weer eens, maar de fazanten bleken te kens te snel en toen het donker werd zat ze hoog in een zware den, zich verzekerd wetend van een gezonde nachtrust. Ik niet, ik ging vol twijfel naar huis, temeer omdat ik, tegen de adviezen in, geen vangvergunning had aangevraagd, terwijl de daarvoor benodigde tijd mij nu ontbrak.

Om vijf uur 's morgens liep de wekker af en om half zes was ik weer bij haar slaaphoorn. De morgenstond miste voor mij alle goud. Het was druilerig en koud. Al snel werd de havik nat van het voortdurend stoten op fazanten tussen de sparren. Met wijd gespreide vleugels en staart trachtte ze snel te drogen, om daarna opnieuw te beginnen. En zo verging de tweede dag en deed ik mijn best, de inhoud van mijn zakflacon niet al te zeer aan te spreken.

Eén havik in de boom achtte ik voldoende.

Steeds meer begon de tijd in mijn voordeel te werken. Het begon al te schemeren en nog steeds zat de havik daar en had ze nog géén prooi geslagen.

De volgende dag moest het gebeuren. Twee dagen zonder aas moest de basis voor mijn sukses worden.

Het begin van de derde dag vormde geen uitzondering op de vorige, het was

Beter binnen bereik — Foto: Peter Otten



21



koud, vochtig en aardedonker. Ik bleef ver van haar slaapboom toen ik aan de korte zijde van het fazantenbosje vers aas uitlegde, dat ik stevig aan een boom verankerde.

Toen de havik rond tien uur haar dagelijkse jacht aanving, stelde ik mij aan de andere korte zijde op en begon langzaam en duidelijk zichtbaar voor de havik, die in het midden zat, naar haar toe te lopen. Het verbaasde mij hoe dicht ik haar kon naderen. Het zichtkontakt van de afgelopen dagen had haar werk gedaan. Toen vloog ze weg, laag over de sparren met de kale populieren boven zich.

Vanaf de plaats waar ze ging zitten moest ze het uitgelegde aas kunnen zien. Ik bleef doodstil staan en voelde de spanning in mijn keel knijpen. Nu zag ze het aas. Haar honger werd bewezen toen ze onmiddellijk naar beneden vloog. De spanning nam toe toen ik mij gehaast terugtrok uit het bosje. Nu ging blijken of ik niet wéér een fout had gemaakt. Over het drassige pad, naast het bosje repte ik mij naar de plaats waar ik de havik wist. Toen we elkaar konden aankijken bleef ik staan.

Het aas lag op een tamelijk open, goed overzichtelijke plek en toen ze opnieuw begon te plukken, begon ik langzaam in een cirkel om haar heen te lopen.

Met een prachtig strak verenkleed zat de havik op het aas en volgde al plukkend mijn bewegingen. Ik had al twee cirkels gelopen; de tweede kleiner dan de eerste. Ik was nog vijftien meter van haar vandaan en zolang de havik plukte bleef ik bewegen. Doodstil, weggijkend van de havik, bleef ik staan wanneer de interesse in mij de overhand kreeg. Ik was tot op tien meter genaderd en hoorde duidelijk dat de veren van het aas getrokken werden. Ik zag haar schoenen en wenste ze tussen mijn vingers.

Iedere omgeving had ik buitengesloten. Voor mij bestond nog slechts een cirkel met, nu nog, een diameter van vijf eindeloze meters. Zou ik een duik maken, of mijn jas erover gooien? Nog dichters kwam ik, terwijl de havik bleef plukken. Op drie meter zakte ik door mijn knieën, gebruikte zacht mijn lokfluitje. Toen ik de afstand nog kleiner maakte, werd ik met stomheid geslagen. De gedeeltelijk „imprinted“ havik spreidde staart en vleugels. Zachtjes begon ze te krijten en keerde mij haar rug. Ik wist toen te kunnen winnen als ik niet overhaast te werk zou gaan.

Langzaam schoof mijn hand naar voren en ik zag mijn vingers wit worden, toen ik ze stevig om een schoen knelde.

Het was drie december, 3 maanden en 40 kilometer verder. Op de handschoen zat de havik waar ik zes seizoenen mee gevlogen had, puntgaaf en, naar later bleek, honderd gram boven haar jachtgewicht.

Twee weken later vloog ze weer vrij en eind januari kon ik toch op een bevredigend seizoen terugzien.

Of ik geen fouten meer zal maken?

Ik denk het wel. Niets menselijks is mij immers vreemd.

## „En niet alleen door ziekten verloren zij hun jachtvogels” Ts'ang ying fu

door G. J. van Nie,  
tekeningea P. J. M. van Geneijgen

### Inleiding

Als de jaarboekredacteur om een artikel over roofvogelziekten vraagt, blijkt daaruit zijn fijne neus voor de verlangens van zijn lezers. Er bestaat immers een diepe belangstelling voor specialistische details en voor de nieuwste snufjes op dat gebied. De oorzaak van deze interesse zou de vurige wens kunnen zijn een vogel zo lang mogelijk te houden. Of deze wens de werkelijke oorzaak is, moet betwijfeld worden op grond van het feit dat in negen van de tien gevallen het verlies van vogels is toe te schrijven aan andere oorzaken dan ziekte. Een deel hiervan kan door de valkenier op simpele wijze worden weggenomen. Het kan zinvol zijn dit laatste goed in de gaten te houden en aan de dierenarts over te laten of hij bij Aspergillose nu 0,75 mg Amphotericin-B per kg 1.g. vier maal i.v. zal spuiten of liever 4 dd. 25 mg per kg 1.g. 5-fluorocytosine direct in de luchtzakken.

### Gortdroge opsmoming

Het vermelden van andere verliesoorzaken dan ziekte zal altijd een anecdotisch karakter dragen en nooit compleet zijn. Sommige verliezen zijn niet te vermijden. Bij andere zou het een onderschatting van de lezers zijn steeds weer te vermelden hoe het beschreven verlies te voorkomen zou zijn geweest.

Dierenartsen zien in de veehouderij dag in, dag uit, de grote rol van ongevallen, zoötechniek, management en voeding. Dat het in de valkerij niet anders is illustreren de volgende voorvallen.

### Verlies in verband met de huisvesting

- Een jeugdige valkenier bereidt de ontvangst van zijn haviktarsel goed voor. Hij belt zijn oude mentor om voor alle zekerheid de afstand tussen de spijlen in diens muthuis nog eens door te geven. Duimstok, hamer en zaag worden niet gespaard, zijn nijver getimmerd wordt tot diep in de nacht door zijn bureu zeer gewaardeerd. De tarsel arriveert en wringt zich zonder aarzelen tussen de spijlen door, de verdiende vrijheid tegemoet. (De mentor had een wijf).
- Een asielhuizerd dreigt zich te beschadigen door zich telkens in paniek vast te klampen in de bovenhoeken van het muthuis. Een paar listig in deze hoeken vastgespijkerde sparrtakken verhelpen het cuvel. Later wordt het hok, na verwijderen van de takken, gebruikt als muthuis voor een havik.

### Verlies in verband met de founituren

- Menigeen heeft ondervonden dat schoenen, belriempjes, ringen en huiven niet mogen knellen.
- Door uitgelubberde, te losse belriemen kan een teennagel in de bel beklemd raken.
- Bij „valse“ Aylmer schoentjes is de afstand tussen loopbeen en ring zodanig, dat een nagel in de ring beklemd kan raken. Echte Aylmer manchettes zijn daarom beter.
- Het gebruik van klassieke schoenen is in ons Verbond terecht verboden. Tal van ongevallen door ophanging zijn me uit het verleden bekend. De split van zo'n schoen kan vastraken aan een takje (hoog in een onbeklimbare boom) of aan een pin van het prikkeldraad (buiten ieders gezichtsveld).
- Knopen in gladder nylon langveters hebben één eis gemeen met die in pas-ingevette leren exemplaren: ze mogen niet losgaan.
- Loshangende sinden of lussen van langveters bij op het hoge rek aangeboden vogels kunnen bij afvliegen omstrengeling veroorzaken. Sommigen menen dat valken alleen gehuifd er haviken alleen in het donker of onder toezicht op het hoge rek thuishoren.
- Oude of ondeugdelijke schoenen en langveters kunnen breken. Na breuk van het draalcanneetje gebeurde het dat een van de schoenen zich uit de overgebleven draalfhelt wurmde en de havik na maanden ongedeed teruggevangen kon worden.
- Met te lange schoenen kan een vogel wijsbeens over blok of sprenkel schuiven en zich ophangen.

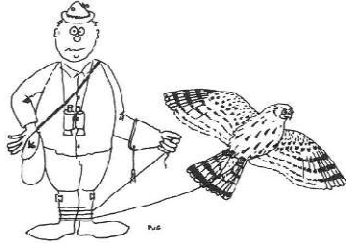


- Vooral pas ingevette, iets te ruime schoenen kunnen zo uitlubberen dat ze beide van de voeten afglijden. Een aan het ontbijt gezeten havikier zag dat tot zijn schrik gebeuren, maar had de havik zo snel terug dat buurmans kip slechts een wolk veren en niet het leven verloor.
- Te nauwe ringen zijn al genoemd, maar ook goed passende ringen kunnen door zwelling van een poot toch gevaarlijk worden. Voor het verwijderen van een ingegroeide ring gaan de meeste dierenartsen naar een bevriende tandarts, die over geschikter instrumentarium daarvoor beschikt.

Gealarmeerd door heftig bellen, gaat de havikier kijken en vindt de vogel, gelukkig nog levend, hangend aan een poot. Bij het weghalen van de takken was een spijkertje blijven zitten, met de kop in een belgaatje geraakt, opgeschoven en in het belspleetje vastgeklemd.

- Een havik in een muthuis wordt kreupel door een midden in de zool gedrongen punaise, kennelijk afkomstig uit het strooisel. (Zaagsel).
- Een havik aan een vliegdraad (Flugdraht-anlage) gaat bij het maaien van het gazon langs deze draad gewoonlijk in de bijbehorende hut zitten. Behalve die ene keer, als ze de motormaaier tegemoet vliegt en zo haar langveter onder de machine door in de rotor trekt.
- Enkele haviken braken een poot aan een vliegdraad. Sommigen denken dit te voorkomen door de geleidingsdraad niet te lang te maken. De vogel heeft dan minder vaart als hij aan het einde van de draad afgeremd wordt. Anderen denken dit te bereiken met een spiraalveer als rem of door de draad niet al te strak te spannen. Veroordeeld de „Flugdraht-anlage“ niet te gauw, want.....
- ..... diverse haviken braken een poot bij het afvliegen van de sprenkel, dus over de lengte van hoogstens een langveter. Hierbij waren panische „verse“, maar ook rustige, zege vogels. Soms werden ze opgeschrikt door een uit het niets opdoemende kat, maar soms ook wilden ze tegen de avond alleen maar een wat hogere zitplaats uitzoeken.
- Sprenkels staan vaak te dicht bij obstakels. Dodelijke botsingen of verwarving in struiken kunnen het gevolg zijn. Het is ongelooflijk hoe ver een havik aan een langveter kan reiken, nl. de som van de lengte van sprenkelring, langveter, draal, schoenen, gestrekte (?) poten plus lichaam tot en met de snavel, dit alles vermeerderd met een of twee decimeter vanwege een schuivende knoop in de veter.
- Een haviktarsel, goed verankerd op het hoge rek, wist met zijn snavel net de halsslagader van een op hetzelfde rek aangeboden wijf te bereiken.
- Op een Engelse fieldmeeting werden de vogels op een lang hoog rek gezet met voldoende tussenruimte. Door plaatsgebrek werd één havik voor de nacht op een sprenkel vóór dit rek gezet. Guess what happened.
- In plaats van een ronde ring werd een „reuzendraal“ om de spil van een sprenkel gebruikt met de slimme gedachte dat dit extra draaipunt de kans op vastraken verminderde. Dit is ook zo, behalve als de om de sprenkel-spil zittende ring van zo'n „geitewartel“ niet zuiver rond is. Dan verkeert het beoogde voordeel door opwinden van de langveter in een dodelijk nadeel.
- Voor zege vogels kan het zgn. kapelletje goed voldoen. Bij slecht weer en bij verstoring kunnen ze zich in de kapel terugtrekken. Ze kunnen zich ook doodvliegen tegen de rand van het kappeldek, dat meestal binnen bereik is. Dit ondervond de doodzieke havikier die zich van zijn ziekensponde naar buiten gesleept had om, in pyjama, zijn havik aas te brengen.
- Sommige zege vogels kunnen uitstekend achter gaas gehouden worden. Andere gebruiken het uitsluitend om bij de minste verstoring washuid, staart en slappennen te beschadigen. Soms vliegen ze zich dood bij hun (laatste) korte jachtvlucht op die mus aan de andere kant van het gaas.

- Uiteinden van niet-gesloten voertingen (asielvogels-Vogelrekstation) moeten precies tegenover elkaar zitten, anders ontstaan twee scherpe puntjes, waarvan vooral het onderste beschadigingen kan geven.
- Te wijde ringen kunnen bij jonge vogels de tenen in gestrekte stand blokkeren.
- Een sperwer werd dood in een braamstruik gevonden, hangend aan een ring.



- Vlieglijnen, gebruikt bij de training, geven niet alleen in bomen en struiken onaangename avonturen.
- Een met een gesloten huf ontsnapte havik laat zich vaak in paniek vallen. Valken schijnen in deze toestand snel te kunnen stijgen. Ze vliegen dan non-stop door.



#### Verlies in verband met medicamenten

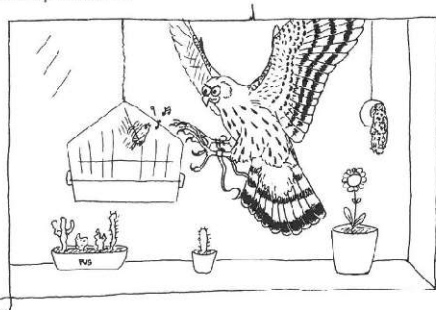
- Erg indrukwekkend is overdosering van schildklierhormoon, waarna een havik alleen door de kromme snavel van een geplukte kip te onderscheiden is. Minder fraaie wapenfeiten met dodelijke afloop zijn geneesmiddelenvergiftigingen, waarmee helaas een jaarboek is te vullen. Ik wil volstaan met een pleidooi voor het verstandig gebruikmaken van een dierenarts.

#### Verlies in verband met elektrische spanning

- Grote roofvogels kunnen door hun vleugelspanwijdte en buizerds door een smeltelstraal de afstand overbruggen tussen een stroomvoerende draad en de rest van een electriciteitsmast.
- Een steenarend overbrugde de afstand tussen zo'n draad en een gebouw.
- Van een slechtvalk moest een teen geamputeerd worden na een landing op een hoogspanningsleiding. Waarschijnlijk maakte de (tegen een bel hangende?) antenne hier contact.
- Een andere slechtvalk kwam in drie delen, een vleugel, een poot en de rest, naar beneden uit een hoogspanningsmast. Een verband met de antenne was niet duidelijk.
- Een havikarsel trok zijn natte trainingslijn over de draad van een 50 KV-leiding en kwam zo over de draad te hangen. Hij fladderde op onbereikbare hoogte rond en de beide helften van de lijn draaiden daardoor zo in elkaar dat hij niet verder zakte. Het einde van de natte lijn was te grijpen maar stond onder stroom. Alles liep goed af.

#### Verlies door eigenschappen van het jachtterrein

- Bij de doodsoorzaken van wilde en getrainde roofvogels staan botsingen nog altijd bovenaan: met auto's, landbouwmachines, afzasteringen, heddring, bomen, aula's van begraafplaatsen, andere gebouwen, ruiten, te veel om alle op te noemen.



- Doorns kunnen in de klauwen, maar ook elders in onze jachtvogels terecht komen. De Accipiters zijn natuurlijk door hun jachtwijze extra vatbaar. In de duinstreek zijn duindoorns berucht.
- De lucht rond vuilnisbelten bevat meer schimmelsporen dan elders. Langdurig in de omgeving jagen, de „elke-dag-een-kraai-methode“, geeft een verhoogde infectie-druk met kans op Aspergillose. (Luchtzakontsteking).
- Zwaar met kippenest bemeste landerijen hebben vermoedelijk hetzelfde effect.

#### Verlies in verband met de voeding

- Lange beenderen, in hun geheel doorgeslikt, verteren vaak slecht en vormen dan een obstructie van de borstingang. Niet azen en braken kunnen het gevolg zijn. De oorzaak is pas bij nauwkeurig onderzoek te vinden. Een enkele keer kon het bot, b.v. een 9 cm lang fazantenscheenbeen, via krop en keel verwijderd worden zonder operatie.
- Een complete nekwerfvelkolom (kippenekken) kan dezelfde klachten geven.
- Botten met scherpe uiteinden kunnen krop- en/of maagwand perforeren. Slachtoffers kunnen door buikvliesontsteking wegwijnen of inwendig verbloeden.
- Perforatie door een bot ontstond na het „verzetten“ van de krop. De vogel braakte direct bloed en stierf.
- Bij sectie van een gestorven havik werd in de maag een buitenmodel braakbal gevonden, volledig bestaande uit het soort grof zaagsel, waarmee de bodem waarvan hij aasde, bedekt was.
- Vergiftigd aas, b.v. voor gezonde verkeersslachtoffers gehouden parathionpatiënten of duiven met „veldvergiftiging“, kan door-vergiftiging van roofvogels veroorzaken.
- Langdurig azen van ééndagskuikens kan vermoedelijk tekorten aan vit. B1 (aneurine, thiamine) veroorzaken, zich uitend in evenwichtstoornissen. (Star-gazing disease, zie Jaarboek 1971, blz. 5).
- Ééndagskuikens bevatten per kg. 17,5 mg ijzer. Ander aas: spier vlees 35, leel konijn 60, hele rat 60, runderhart 36,6-62 en kippelever 74 mg / kg, borst vlees maar tot 11 mg / kg. IJzer is een essentieel bestanddeel van de rode bloedkleurstof Haemoglobine, dus bloedarmoede kan verwacht worden bij eenzijdige voeding met uitsluitend ééndagskuikens. Deze verwachting werd bevestigd door bloedonderzoek bij 92 buizerds en 16 oehoe's.
- Ééndagskuikens bevatten 0,3 ppm Mangaan, natuurlijke Mangaanbronnen veel meer: botten 3,3 ppm, lever 2,5 ppm, nier 1,2 ppm. De beschikbaarheid van Mangaan vermindert door teveel Calcium en Phosphor, b.v. door ongecontroleerde toevoegingen van mineralen aan het aas. Perosis door Mangaantekort (het afglijden van de hakpees) is dus niet te voorkomen door Mangaanarm aas als spier vlees en kuikentjes „voorzichtigheids halve rijkelijk“ met mineralenmengsels te bestrooien, integendeel.
- Overvolle kroppen bij uitgeputte vogels in zeer lage conditie (asielvogels; dwangvoeding) kunnen rotting van de inhoud en sterfte geven, de zgn. Verdaauwings-insufficiëntie.



27

#### Verlies door andere dieren

- Dramatisch is het bekende geval van de arend, die met een geslagen hermelijn de lucht in steeg en dood neerplofte. Het hermelijn had een bloedvat weten te bereiken.
- Een havikwijf vloog op een kat, die haar meesleurde voor zij losliet. Ze sloeg nog dezelfde middag konijnen, vertoonde een week lang geen afwijkingen en stierf toen plotseling. Bij sectie vond ik een perforerend wondje aan een hakgewricht en in de schedelbeenderen van het achterhoofd.
- Na een dergelijk avontuur kreeg een havik een dodelijke pootinfectie met beenvliesontsteking.
- Een getrainde sperwer sloeg een mus en werd toen zelf door een buizerd gepakt. Koopt allen het Jaarboek 1975 en ziet hoe het afliep op blz. 28.
- Aanwachtende valken worden in Schotland vaak belaagd door territoriale slechtvalken en steenarenden.
- Havik en slechtvalk werden, worstelend met een pasgeslagen kraai, toegetakeld door de metgezel van het slachtoffer.
- Geslagen eekhoorns bijten en wonden door krabbende achterlopers van overigens gemoedelijke konijnen moesten soms gehecht worden.
- Een havikwijf sloeg een buizerd die ze na een fel gevecht losliet. Een permanente kreupelheid en een fikse harde zwelling in de huid waren de oorzaak van haar verdere arbeidsongeschiktheid.
- Op een „Tagung“ sloeg een steenarend na een mislukte de havik van de handschoen van een deelnemer. Toch nog raak dus.



#### Verlies door afwijkend gedrag

- Een steenarend sloeg met kopgreep vanaf zijn blok een kleuter en had geen interesse voor het kippebutje dat de vrouw des huizes hem voorhield. Deze moedige vrouw bood haar blote arm aan, waaraan chirurgen toen een hele kluit kregen. Het kind overleefde alles pas na langdurige ziekenhuisopname, maar de arend werd nooit meer gevlogen.

28



- Een imprinte steenarend sloeg katten, onverschillig of deze vrij in het veld liepen of in de vensterbank naast een aardappelschillende boerin lagen te slapen. Ook honden tot spanielgrootte waren niet veilig of ze nu losliepen, aangeliend waren of op de arm werden gedragen. Toen een tienjarige jongen met kopgreep geslagen werd besloot de eigenaar, die wel vond dat de jongen zich tevoren onrustig gedroeg, zijn arend niet meer te vliegen.



- Imprinte vogels of vogels met een blijvend infantiel gedrag kunnen na ontsnappen snel teruggevangen worden omdat ze zelfs na verwildering niet gauw trossen. Een voordeel als ze een fatsoenlijk mens treffen. In een valkerij-onvriendelijke omgeving worden ze door boeren aan het rapier geregen op hun beste kip. Een nadeel is ook dat ze door goedwillende passanten naar valkerij-onvriendelijke asielvergunningshouders gebracht worden, die ze van schoenen en bellen ontdoen en niet geremd door het geringste inzicht in roofvogelgedrag, laat staan afwijkend gedrag, „teruggeven aan de natuur”, en daar nog trots op zijn ook. Op ons rust de plicht vogels te vliegen met een normaal gedrag, die na eventueel ontsnappen snel verwilderen en niet te lang overlast veroorzaken of blootstaan aan de kronkels van gefrusteerde vogelweldocners. Deze zijn weliswaar een aanfluiting voor de asielhouders, maar zijn imprinte arenden dat ook niet voor de valkerij?

#### Conclusie

Zoals voor veel zaken, die simpel lijken maar het niet zijn, geldt zeker voor de valkerij: bezint, eer ge begint. Hebt ge U reeds bezonnen en zijt ge al begonnen, bedank dan dat een vogel niet ziek hoeft te worden om voor de valkerij verloren te gaan. In dit licht bezien is het verstandig een stevige knoop in Uw langvetter te leggen.

Noot van de redactie: Ter (mogelijke) geruststelling zij hier vermeld dat voor bovenstaand artikel gebruik is gemaakt van gegevens over de periode van 1939 tot 1983 en afkomstig uit Europa en de Verenigde Staten van Amerika.

..

roofvogel werd in zeer korte tijd zo zegg, dat hij zelfs met geslagen mussen naar de vuist terugkwam. Door mijn onervarenheid werd deze vogel ziek en ging dood.

Daarna had ik een sperwerpauze van vijf jaar. In die tijd revalideerde ik alleen enkele sperwers. Gedurende deze tijd vloog ik als jachtvogel een zeer mooie Lutter.

In 1973 kreeg ik in Ochtrup van een dierenarts uit Bielefeld een ziek sperwer uit Turkije met nog de originele Oosterse schoentjes aan. Deze vogel revalideerde ik met veel zorg tot zij weer gezond was, maar zij ontsnapte mij tijdens de zomer uit het muithuis. Zij bleef weliswaar nog een paar dagen in de omliggende tuinen, maar liet zich vanwege haar hoge conditie niet meer invangen.

Het toeval wilde dat ik een jaar later weer een sperwer uit Turkije kreeg aangeboden, die een slecht en beschadigd verpak had. Deze vogel heb ik in het voorjaar wel vrij gevlogen maar er niet mee gejaagd. Na de muut was hij erg mooi en kon ik iedere dag met hem jagen. De vogel was erg zegg, bleef rustig bij het verschijnen van kinderen, tractoren, honden en andere storingen. Hij kwam gezond en goed door het jachtseizoen, hoewel het veel moeite kostte om zijn staart heel te houden. Wie zich graag wil oefenen in het aansteken, moet een keer een sperwer aanschaffen.

Het duurt een tijdje, voordat men erachter komt hoe een sperwer het beste op de vuist gedragen kan worden, want de staartveren breken bijna altijd op de vuist.

Hierover het volgende: Alle afvliegende roofvogels vliegen zover tot ze afgeremd worden aan het eind van de schoenen, eerst dan gooien ze zich terug op de vuist. Dat doet de sperwer echter niet altijd. Alsof hij halverwege het afvliegen zich ineens bedenkt, zich bliksemsnel omdraait en met de staartveren verward in de schoentjes terugkomt op de vuist.

Aan het begin, in het eerste stadium van afdragen, moet men de staart bij elkaar binden met een bandje. Vandaag de dag is klitteband heel praktisch. Hierdoor kunnen de staartveren niet meer gespreid worden. Tevens moet de vogel zo kort mogelijk op de vuist gedragen worden. Later als de vogel goed afgedragen is, kan men hem meer speelruimte geven, waarbij men wat meer van de langvetter vrij geeft. De sperwer vliegt dan om die gevaarlijke lus heen. Tijdens de jacht, wanneer de sperwer niet direct moet vliegen, heb ik mijn rechterhand vaak zachtjes tegen zijn borst gedrukt, ook als extra zekerheid dat zijn staartveren niet beschadigen, door bij iedere beweging af te vliegen.

Mijn sperwer „Vleermuis”, was in zijn derde jaar topklasse. Zegg, zeer goed in de veren, prima appèl en steeds bereid om te jagen. In zijn vierde jaar was hij zo mogelijk nog beter. Steeds nam ik hem mee, waarheen dan ook, in de auto, bij het wandelen zelfs wanneer ik bij vrienden op bezoek ging. Midden in zijn vijfde jaar op 10 januari 1980 werd hij ziek en stierf binnen twee dagen aan een bacteriële leverontsteking. Zelfs dierenarts Dr. Kiel kon hem niet meer helpen.

Daar tussendoor had ik nog verschillende asielsperwers, die gedeeltelijk met succes gerevalideerd werden en mijn omgang met en kennis van de sperwer zeer ten goede kwamen.

Eind december 1980 kreeg ik toen via onze veel te vroeg gestorven vriend Otto Killian een gewonde sperwer, die ik in januari 1981 weer gezond had. In februari droeg ik de sperwer af, waarna ik er in maart nog vier prooten mee sloeg. Otto Killian heeft het nog mogen beleven. Met deze hagard, die bij mij

..

## De sperwer - een juweel onder de jachtvogels

door J. P. Cramer

Tot aan het einde van de 2e wereldoorlog was onze sperwer nog een veel voorkomende vogel. Er was geen gebied met wat bossages of een verwilderde tuin waar geen sperwerpaar horstte, en zo de mussenstand binnen de perken hield. Erg geliefd was hij niet. Men zag hem zelden, of het moest zijn als hij in zijn ijver de mussen tot in het kippenhok achtervolgde, waarbij hij dan niet zelden met de bezem werd doodgeslagen. Voor veel jagers was het gewoon een „kromsnavel” en dus een welkom schietobject.

Behalve dat hij de mens als vijand had, waren dat ook de havik, uilen en andere grote roofvogels, wat tezamen het leven van de sperwer gevaarlijk maakte. Desalniettemin bleef de sperwerstand constant. Horsten met 4 of 5 eieren, een tweede legsel bij een „verstoring” en een voortplanting laat in het voorjaar, wanneer er al veel dekking aanwezig is, zorgden voor het verder voortbestaan van de kleine elegante vogel. De gedachte dat sperwers voornamelijk sparrebossen bewonen is een vergissing. Ik heb een sperwerbroedsel geweten in een wilde perboom, 3 jaar achterelkaar in dezelfde boom, twee meter boven de grond, midden in een bouwland. Twee jaar horstte een sperwerpaar aan de rand van de stad Neuss, in het eerste jaar in een zwarte vlier, de tweede keer er vlak bij in de buurt in een stadsdeel met volkstuinjes. In Nederland heb ik eens een horst met jongen gevonden in een elzenbosje, 1/2 meter boven water hangend.

Gedurende een visvakantie in 1981 in Nederland, heb ik een ijverig fouragerend musketje gadeslagen in een omgeving waar beslist geen enkele spar in de buurt voorkwam.

Na de tweede wereldoorlog en de daaropvolgende tien tot vijftien jaren werd dat alles plotseling anders. Moderne landbouwmethoden met veel chemische middelen, verstoring van het landschap door ruilverkaveling, hebben de sperwer bijna uitgeroeid, dit tot welzijn van de zich ongeremd uitbreidende stand van de mussen, turkse tortels en merels. Een sperwerbroedsel was toen iets zeldzaams geworden. Veel jagers zijn nu verstandig geworden. Open kippenrennen zijn er niet meer zoveel, er wordt minder gif gespoten en er zijn minder natuurlijke vijanden. Zo worden hupelijk de sperwers voor uitroeiing bespaard.

Graag wil ik hier uit mijn 16-jarige ervaring, met ongeveer 10 sperwers opgegaan, iets te berde brengen, dit tot welzijn van de sperwer, zowel in de vrije natuur als wel als jachtvogel. Ik heb alleen ervaringen met de in mijn bezit geweest zijnde wildvanger, en van wat ik zo hier en daar gadeslagen heb. Mijn eerste sperwer, in het midden van de jaren zestig, kreeg ik van een jachttheer, die hem in een havksvangkooi had gevangen. Het was waarschijnlijk een vogel van datzelfde jaar geweest, maar dat kan ik mij niet meer zo goed herinneren, omdat ik toen geen ervaring had. Maar ik heb mij tot deze vogel meer aangetrokken gevoeld dan tot welke ook daarvoor. Deze kleine

31

waarschijnlijk de derde keer muite, heb ik tengevolge van het vroege ruwe winterweer en zijn late muut weinig kunnen beleven. Hij miste het energieke dat een sperwer heeft, mogelijk door zijn vroegere verwonding of door een fout mijnerzijds. Hij had een goed appèl op de loer, maar naar de vuist komen - wat voor goed jagen een vereiste is - wilde hij niet. Hierdoor zal ik waarschijnlijk genooddzaak zijn hem los te laten.

Tot zover over mijn contact met sperwers, die mij mooie vluchten, met of zonder succes, moedige aanvallen enz. hebben laten zien en meegenieten.

Vanuit deze ervaringen wil ik graag enkele dingen ter overweging meegeven die bij het goed revalideren of het houden van een jachtvogel nuttig kunnen zijn. Misschien wijkt mijn mening af en toe wat af van die van anderen, zoals Mavrogordato, Ortlieb en Stüeklein, maar ook hun ervaringen berusten op de studie van hun eigen vogels en wij weten allemaal dat iedere nieuwe vogel ook nieuwe kennis en ervaringen met zich meebrengt.

1c. Een sperwer heeft als jachtvogel veel meer contact nodig dan andere roofvogels. Men moet nooit langs de vogel lopen zonder hem aan te spreken en zo mogelijk even te strelen of op de vuist te nemen.

2e. Een sperwer heeft veel zon nodig. Zeker in de winter, als het mogelijk is, hem steeds verplaatsen en in de zon zetten. Ook heeft hij veel „zacht” water nodig. Al mijn sperwers wilden na het azen in het water staan en de snavel wassen.

3e. Koud aas is voor een sperwer niet genoeg. Hij moet zeker een deel van zijn aas vers-bloedwarm hebben. Ik geloof niet dat toegevoegde vitaminen of andere preparaten dat kunnen vervangen. Mussen en spreeuwen zijn het ideale aas, ook vijf tot twintig dagen oude gezonde kuikens zijn uitstekend voer.

Kieckeurig Foto: Peter Otten



32

- 4e. Probeer op de vuist te azen. Zeeg is hij pas als hij na het azen de snavel op de handschoen poetst en niet rondkijkt om af te vliegen. Ideaal is het, wanneer hij zich tijdens de vlucht op de handschoen terug laat roepen. Dat is zeer zeker mogelijk. („Vleermuis” liet zich zelfs op een afstand van 500 meter terugfluiten en kwam dan zonder aarzelen op de loer).
- 5e. De sperwer, een gepassioneerd jager, verleidt zijn bezitter er gemakkelijk toe om prestatiesport te bedrijven, wat mogelijk een te sterke belasting betekent. Geslagen prooi afnemen bevordert het trossen en verstoort de vertrouwensrelatie. Ik heb in principe, met enkele zeldzame uitzonderingen, per dag met een sperwer nooit meer dan één prooi geslagen. Na drie, hoogstens vier succesvolle vluchten geef ik consequent de loer en beëindig het jagen.
- 6e. Men moet een sperwer veel beweging geven. Hij heeft daarom een groot muthuis, hoge sprenkel en een lange langvetter nodig. Tussen de schoentjes, kortvetter en langvetter steeds twee dralen aanbrengen. Viswartelets kunnen het beste als draal gebruikt worden, omdat daarvoor geen sleuven in de schoenen gemaakt behoeven te worden. Zo dikwijls mogelijk de vogel meenemen. Liever vijf keer per dag, vijf minuten dragen, dan één keer een of twee uur. Ik neem mijn sperwer 's morgens tijdens het lezen van de krant altijd al op de vuist, zo heeft men al aan het begin van de dag een doeltreffend contact. In tegenstelling tot valken en buizerds, die toch enigszins afhankelijk kunnen worden, zijn mijn sperwers altijd afstandelijk gebleven. De sperwer is en blijft een volkomen zelfstandige persoonlijkheid, die bij uiterste vertrouwdheid nooit echt vertrouwelijk wordt. Deze zelfstandigheid kan men wat beperken door hem gedurende het jachtseizoen op het rek te houden, behalve wanneer wij hem frisse buitenlucht willen geven en hem in de gelegenheid willen stellen om te baden. Een korte tijd zonder contact laat de vogel meteen weer verwijderen, maar wanneer je weer intensief met hem bezig bent, herinnert hij zich snel weer aan wat hij eerder heeft geleerd. Ik had bij „Vleermuis” na de muilt slechts een week nodig, om hem op gewicht te brengen en te dragen, waarna ik hem weer vrij kon vliegen.
- 7e. Sperwers zijn veel gevoeliger voor „storingen” dan andere vogels. Een bekende wijsheid is: „De sperwer is een jachtvogel, waarbij je je geen enkele fout kunt permitteren!” (Mavrogordato „A Hawk for the Bush”). Ik denk dat dit nog zacht uitgedrukt is. Bij gebrek aan zon waarnemen de veren dof. Een gezonde sperwer in hoge conditie kan tegen de grootste kou, maar in jachtconditie zijn koude en tocht een duidelijk gevaar, net zoals een niet meteen als zodanig herkende en dus bestreden wormziekte, verkoudheid of verwonding meestal dodelijk zijn.

Tot besluit:

Iemand die een sperwer als tweede jachtvogel erbij wil hebben en niet intensief dagelijks met hem bezig kan zijn, moet geen sperwer nemen. Dat is zonde voor een dergelijk zeldzaam kleinood onder de roofvogels.

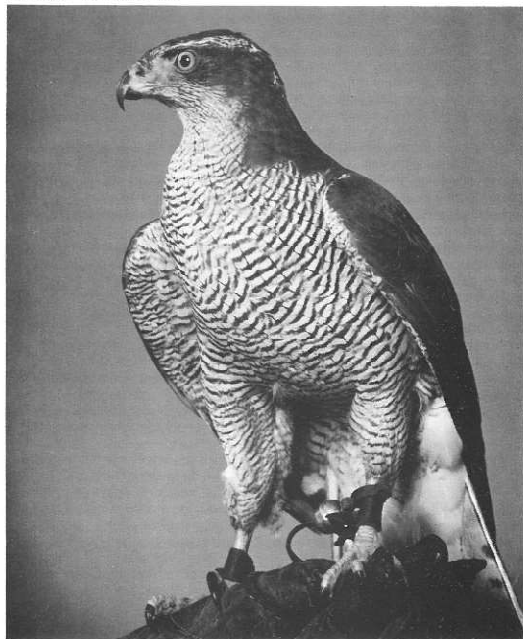
(Noot redactie: Ons lid Cramer is woonachtig te West-Duitsland, waar een andere wetgeving is. Daar is het houden van een sperwer als jachtvogel geoorloofd. Voor de vogelvergunning F / A (asiel)houders onder ons, kan voor het revalideren, het artikel zeer nuttig zijn).

..

Natuurlijk voelen ook de vliegende predatoren zich aangetrokken tot zo'n hoorn van overvloed. Regelmatig vertoont zich dan ook het wijfje van de blauwe kikkendief, die met haar ietwat trage behendigheid een vernocid: koperwiek tracht te verschalken.

Het zijn de onbetwiste koninginnen van het vogeleiland en langzaam wiekend lijken zij zich zelfs van de toerist nauwelijks iets aan te trekken. De sperwer jaagt in de kromgegroeide bossen, waar zich tussen de kalende braamstruiken de lijst- en vinkachtigen verdringen en langs de kustlijn van het wad rept zich het smelleken, met ongevenaarde vluchten stotend op het kleine grut. De valkerij laat zich van afstand beleven, meerdere malen per dag.

Havikswijf — Foto: Sj. Haantjes



## Vlieland

door J. M. A. L. J. Fleskens

Evenals voorgaande jaren, tref ik op 14 oktober voorbereidingen voor een verblijf van één week, met havik, op Vlieland. Het meest vervelende is de havik in een kartonnen doos stoppen.

Haviken laten zich nergens instoppen en de mijne ook niet, maar een doos is noodzakelijk, want Vlieland is voor toeristen auto-loos en met de havik op de hand de overtocht maken, is me te gortig.

Zo'n 10 jaar geleden trof ik een echte eilandbewoner. In zijn ogen lag de wijsheid van het landschap en de zee en zijn doorploegde gezicht weerspiegelde een buitenleven dat slechts weinigen van ons beschoren is. Dat ook aardse geneugten hem niet vreemd waren, toonde hij 's avonds, door uitgebreid met mij, die daar ook niet vies van is, van de Berenburg te genieten.

Hij toverde mij een eiland waar het goed jagen en vissen is, waar de flora ruimschoots voorziet in eetbare paddestoelen, kastanjes en de ooit aangespoelde en sindsdien niet meer weg te denken cranberries. Hij vertelde mij van de duizenden trekvogels, die ieder jaar de wadkant bevolken en aan het eind van de avond beloofde hij voor mij bij zijn medejagers een lans te breken.

En zo komt het, dat ik sinds jaar en dag tijdens de herfstvakantie in een zeer geïsoleerd pension zit, omgeven door vogelaars, die 's avonds hun waarnemingen uitwisselen.

Aanvankelijk werd met scepsis naar de valkenier gekeken, maar na een perfecte demonstratie van de havik en een iets mindere van mijn vogelkennis was het ijs gebroken en ontmoette ik ieder jaar opnieuw lieden, die uiteindelijk vrienden zijn geworden.

Blinde Klaas, die met zijn gevoelige vingers de vorm van vleugels, staart en poten van de havik betast. Foeke, die met zijn aanstekelijke lach eenieder amuseert en mij op de meest onmogelijke momenten meetfront om grauwe franjepoten, een sneeuwgorst of een porselein-hoer te observeren.

Gerrit is jager én vogelaar, een combinatie die zeer wel samengaat en Jaap geeft een rondje bij iedere nieuwe waarneming.

Mijn dag begint 's morgens dus bijna altijd te vroeg als ik de havik voor het pension op haar sprenkel zet, mijn ontbijt nuttig en begin aan een wandeling waarvan ik het begin slechts ken.

Als ik over de dijk de kroonpolders inloop, kijk ik meteen op het wad, waar bij laag water honderden vogels fourageren. Om de kritische blik van de echte vogelaar te ontlopen kruip ik achter een struik, waar ik enigszins beschaamd mijn vogelgids hanteer. De vele zwarte en minder zwarte stippen worden door mijn kijker voldoende vergroot om ze te kunnen determineren.

Bij zulke enorme aantallen ontmoet je alle facetten van het dierenleven in veelvoud, zo ook het leven en sterven en de voorbeelden kom je meermalen tegen. Een hergeend, die wegwankelt tussen het helmgras of een treurige broodmagere smient, een jonge, ten dode opgeschreven cidreend of een oude scholekster, die in zijn rode ogen het aangezicht van de dood weerspiegelt. Morgen of overmorgen zullen de, met zwarte gekruiste, bonte kraaien zich hieraan tegood doen.

..

En zo dool ik door een stukje Nederland waarvan ik juist dan beseft, dat wij er niet zuinig genoeg op zijn.

Als we niet oppassen is het morgen verstoord en geen mensenhand zal dan nog in staat zijn een dergelijk monument te herscheppen.

's Middags weeg ik de havik, die tot die tijd met veel mensen, honden, kortom belangstelling die haar uiteindelijk voldoende zeeg moer: maken, geconfronteerd werd.

Ik zoek mijn jachtkompagn ergens in het duin op en samen met zijn meer dan voortreffelijke Duitse staande zoeken wij naar een sporadisch konijn.

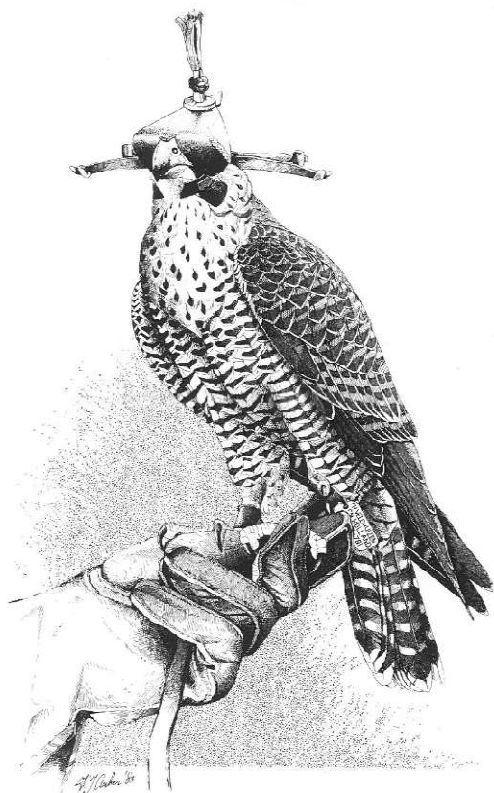
Om te jagen hoef ik niet naar Vlieland.

Overdag zitten de reeds vanaf half augustus bejaagde konijnen onder de grond en wat zich aanbiedt, zoals houtsnippen, fazanten en een enkele velduil mag niet bejaagd worden. Bovendien is de wind bijna altijd spelbreker. De havik zit ongemakkelijk en het wuivende helmgras verbergt ook loperde konijnen. Eenmaal los, laat de havik de wind onder haar wicken duwen. Hoog vliegt ze over de volgende duinenrij naar het honderden meters verder gelegen bos, waar ik haar niet zie invallen.

De eerste honderd meter vlieg ik met soepele sprongen over de dwergwilgen, maar eenmaal buiten het zicht van de toeschouwers gebiedt mijn gebrekkige konditie een versnelde wandelgang. Toch zie ik soms prachtige vluchten op soms zwarte en eenmaal zelfs een wit konijn. Ik ben tevreden. Ik kom immers niet voor de jacht. Ik kom voor de vogels, voor de mensen en voor de zo noodzakelijke zeegheid van de havik. Ik praat over vogels en planten, over de wadden en hele andere zaken en 's avonds vertelt een nieuw gekomen vogelaar, dat hij een havik heeft waargenomen.

In haar glijvlucht ontgingen hem haar bellen en de trapperende achtervolger zal door hem wel voor een overenthousiaste vogelaar zijn versleten.

Ik bied hem een borrel aan en hoop het volgend jaar weer even gastvrij ontvangen te worden. Morgen zal ik weer moeizaam uit mijn bed klimmen, maar evenals de andere dagen, zal de overdaad van de natuur mij hier ruimschoots voor belonen.



Pentekening van K. J. Arker

38

pende bospad, ergens bij Knegsel, bereikt, aan het eind waarvan hij met zijn gezin in een Brabants woud comfortabel is weggedoken, toch is hij nog bezorgd dat wij hem niet vinden. Hij heeft zijn vrouw met de auto naar ons op zoek gestuurd in de zware namiddagschemering tussen de bomen. En zij verontschuldigt zich voor de omstandigheid dat „wij Rijversen“ zo buiten de wereld wonen. In een bungalow, die gekocht is van een heuse valkenier, wiens elegante roofvogels zo'n schrikwind hadden uitgeoefend, dat de fauna in de omgeving van het huis haar natuurlijk evenwicht kwijt was.

Maar het heeft zich hersteld. En nu woont de bondscoach, die je eerder in de bossen rond Zeist dan, zo afstandelijk, in die rond Steensel en Knegsel zou lokaliseren, in een naar hars geurende, 50-nijdenswaardige en doodstille ongereptheid." enz., enz.,

Het is natuurlijk fijn, dat ik mij op gezag van Elseviers Weekblad een heuse valkenier mag noemen. Overigens loopt het stukje niet over van vakkennis op het gebied van het buitengebied; het Brabants woud is grotendeels een slecht gegroeide, doorschoten dennerplantage, en hoe de schrijver aan zijn kijk op het natuurlijk evenwicht komt, blijft duister. Maar anders dan bij de kwade opzet van het eerste stukje, geloof ik dat dit tweede schrijfsel meer op rekening komt van de journalistieke duimzuigerij, die het bij stellingen wel zal doen.

## De onzin, die ze schrijven

door G. A. van Nie

In de Leeuwarder Courant van 15 januari 1982 verscheen het volgende ingezonden stuk:

### „VALKENIERS

Naar aanleiding van een verhaal over de valkenjacht in Friesland in de Leeuwarder Courant van 17 januari jl. even het volgende. Er staat dat de vogels aan een poot een belletje krijgen, zodat ze zijn terug te vinden als ze zich te ver wagen.

Dit is natuurlijk onzin. Zo gauw een havik of valk zich verder dan twee kilometer verwijderd, hoor je dat belletje natuurlijk niet meer.

Het heeft dan ook een andere functie, namelijk wanneer de vogel ontsnapt en alleen op jacht gaat, zal hij niets vangen, omdat zijn prooi hem al van verre hoort aankomen. De bedoeling is dat zo'n vogel honger krijgt en dan weer braaf naar zijn baas toegaat.

Het risico dat hij zich te ver heeft gewaagd en de kracht niet meer heeft om terug te vliegen is echter groot, wat inhoudt dat de vogel onherroepelijk sterft. Als de heren valkeniers iets over hun „hobby“ willen vertellen, dan wel eerlijke informatie graag.

Sneek.

W. Burgers, voorzitter  
Fryske Fûgel Freonen."

Ons bestuur heeft de heer Burgers een rustig briefje geschreven, waarin gesteld wordt dat zijn visie volkomen onjuist is; dat wij er van uitgaan dat hij te goeder trouw handelde en dat verkeerde voorlichting aan hem de oorzaak is; en dat hij voor vragen altijd bij het Verbond terecht kan.

Op dit schrijven heeft deze voorzitter tot op heden niet gereageerd.

Ik vraag me wel eens af of zo'n ingezonden stuk niet geschreven wordt onder het motto: „Schrijf maar wat, allicht blijft er toch wat van hangen“. Van diep nadenken getuigt het in elk geval niet, want waarom zo'n valk bij ons wel prooi slaat met die belletjes aan maakt de schrijver niet duidelijk. De vraag naar eerlijke informatie lijkt me ook geen hartekeer, want dan had de schrijver wel gereageerd op 't schrijven van ons bestuur.

Ik geloof dat zo'n stukje gewoon ingegeven wordt door een hekel aan de valkerij, alleen gestoeld op vage sentimenten, die men echter op alle manieren wil motiveren.

Elke aantijging is dan bruikbaar, vooral wanneer je niet wil discussiëren.

Het volgende stuk is stijlistisch veel mooier. Het verscheen in het kerstnummer 1982 van Elseviers Weekblad en het werd veel meer gelezen, want het ging over voetballen en over een bezoek aan de bondscoach van de KNVB, Kees Rijvers.

„Al heeft hij nauwkeurig beschreven hoe je van de autoweg af via een stelsel van secundaire, tertiaire, zelfs quartaire wegen en weggetjes dat ene doodlo-

39

### HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND „ADRIAAN MOLLEN“

stelt zich ten doel de bevordering van het vluchtbedrijf in de ruimste zin des woords onder meer door de beoefening van de jacht door middel van jachtvogels, de studie en de bevordering van het vluchtbedrijf en de bescherming en de studie van roofvogels.

kent erelieden, vogelvoerende leden, gewone leden, aspirant-leden en donateurs.

Wie als lid valkenier in het Verbond wenst te worden opgenomen zal zich daarop moeten voorbereiden.

Gedurende drie seizoenen moet hij onder leiding van een lid-valkenier als mentor blijk geven van belangstelling en beginnende bekwaamheid in het vluchtbedrijf, waarna hij door de ledenvergadering tot lid-valkenier kan worden benoemd.

Er bestaat een lijst van mentoren.

Ieder, die met het doel van het Verbond instemt, kan voor het bestuur als *donateur* worden aangenomen tegen een schenking van f 500,— of een jaarlijkse bijdrage van minstens f 45,—.

### BESTUUR:

J. Mollen, voorzitter.  
Vinklaan 5, 5561 TL Riethoven  
Tel.: 04970-4025

J. M. A. L. J. Fleskens, secretaris.  
Bennenbroekstraat 10, 5712 BM Someren  
Tel.: 04937-2048

L. G. R. van Asperen, penningmeester.  
Muurvaren 9, 1141 SK Purmerend  
Tel.: 02990-33995. Postrekening 7.64.31

J. D. M. Staal, ornithologisch secretaris.  
Orgellaan 16, 5402 PG Uden  
Tel.: 01132-63941, tel. 17

E. P. Wierda  
Fleefeld 14, 8456 TC Rolde  
Tel.: 05920-89352

### REDACTIE JAARBOEK:

J. D. M. Staal,  
W. Hayskens en S. Haantjes,  
p/a Orgellaan 16, 5402 PG Uden  
Tel.: 01132-63941 tel. 17.

### INHOUDSOPGAVE:

pag. 3  
J. Mollen  
Voorwoord

pag. 5  
J. D. M. Staal  
Ornithologisch jaarverslag

pag. 13  
B. L. Baers  
Spintels bij de havik

pag. 17  
G. J. van Nie  
De landelijke „werkgroep roofvogels en uilen“

pag. 19  
J. M. A. L. J. Fleskens  
„Beter één op de hand, dan tien in de lucht“

pag. 23  
G. J. van Nie  
„En niet alleen door ziekten verloren zijn hun jachtvogels“ Ts'ang ying fu

pag. 31  
J. P. Craner  
De sperwer - een jawaal onder de jachtvogels

pag. 35  
J. M. A. L. J. Fleskens  
Vleeland

pag. 39  
G. A. van Nie  
De onzin, die ze schrijven.....

Prijs van het jaarboek f 25,—  
(incl. porto)  
(Tevens zijn er nog oude jaarboeken verkrijgbaar.  
Prijs jaarboeken t/m 1980, f 15,— p.s. en van het jaarboek 1981, f 20,— p.s.)

40